

TALABALARNING INGLIZ TILIDAN O'ZLASHTIRISH SAMARADORLIGINI
TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI.

Abdimurodova Shaxnoza Anvar qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o'qituvchisi.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada talabalarda ingliz tilini o'zlashtirishini takomillashtirish metodikasi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Chet tili, tilshunoslik, darslik, o'quv qo'llanma, savol-javob, topshiriq, Quick answers, talaba, bilim.*

Bugungi kundagi sur'at bilan rivojlanayotgan dunyo aholisining ko'pchiligi ikki va undan ortiq tilda gaplasha oladi. Albatta, bu tillarning dastlabkisi o'zining ona tilisi bo'lib, ko'pchilik tilshunoslar nafaqat o'rganilayotgan chet tilini, balki ona tilini o'zlashtirish uchun ham alohida sharoit yaratilishi kerak deb hisolaydilar. Ta'kidlab o'tish joizki, xorijiy tillarni o'rganish borasida qilinayotgan islohotlar natijasida o'sib kelayotgan yangi avlod maktabgacha ta'lim muassasasidan tortib oliy ta'lim muassasasigacha ona tili va chet tilini bir paytning o'zida taqqoslab o'rganadilar. Tilshunoslikda mavjud ilmiy-tadqiqot metodlari orqali o'zaro genetik bog'liq va o'zaro genetik bog'lanmagan til oilalariga tegishli bo'lgan, xalqaro va millatlararo aloqada yuksak darajaga va tajribaga ega bo'lgan tillarni qiyoslash orqali o'rganish bir muncha oson bo'lishi ilmiy isbotlangan haqiqatdir. Hozirgi kunda yurtimizdagi ta'lim sohasini tubdan chet tillariga tadbiiq qilish maqsadida yaratilayotgan darsliklar, o'quv dasturlari va qo'llanmalar ham ayni shu maqsadlarning amaldagi isbotidir. Rivojlangan davlatlarda tillarni o'qitishga doir ilmiy adabiyotlarda o'quv topshiriqlarning mazmuniga, samaradorlik darajasiga alohida e'tibor beriladi va ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim topshiriqlaridan savol, tezkor savol-javob, topshiriq vqa matn tahlillari va mashqlardan unumli foydalaniladi. Xalqaro tajribadan ma'lumki modul-kredit tizimi o'zining bir qator afzalliklariga egaligi bilan ajralib turmoqda. Bunda talabaga ta'lim berish, uni mustaqil ishlashga yo'naltirish ekanligi zamonaviy talablarga nihoyatda mos keladi. Xalqaro tajribada o'quv topshiriqlari o'zaro muloqotning samarali bo'lishiga qaratiladi. Amalda foydalanilgan mustaqil, o'quv topshiriqlari avvaldan belgilangan ma'lum mezonlar asosida shakllantiriladi.

Yosh avlod uchun yangi darsliklar yaratildi, ingliz tili maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlab o'rgatila boshlandi. Oliy ta'lim muassasalarida ham ayrim fanlar chet tilida olib borilyapti. Chet tillarini o'rganish orqali dunyo yoshlarining intellektual salohiyatidan boxavar bo'lish, ular bilan fikr almashish, jarayonni chuqur tahlil qilib o'z yutuq va kamchiliklarimizni ularniki bilan taqqoslash imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Bugungi kunda ingliz tili o'qituvchilari Amerika Qo'shma Statlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqda:

– “Muammoli vaziyat yechimi” (Creative Problem Solving) bu usulni qo'llash uchun hikoyaning boshlanishi o'qib beriladi qanday yakun topishi o'quvchilar, talabalar hukmiga havola qilinadi;

– “Quvnoq topishmoqlar” (Merry Riddles) o'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish Ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar;

– “Tezkor javob” (Quick answers) o'tilgan dars samaradorligini oshirishda yordam beradi; – “Chigil yozdi” (“Warm-up exercises”) o'quvchilarni darsga qiziqtirish uchun sinfda har xil o'yinlardan foydalanish ;

– “Pantomima” (pantomime) bu usul juda qiyin mavzular tushuntirilishi kerak bo'lgan darsda yoki yozma mashqlar bajarilib, talabalar charchagan paytda foydalanilsa bo'ladi;

– “Hikoya zanjiri” (a chain story) usuli o'quvchilarning og'zaki nutqini o'stirishda yordam beradi;

– “Rolli o'yinlar” (Acting characters) bu usul darsning barcha tiplarida qo'llanilishi mumkin. Hunarga o'rgatish uchun “Interpreter”, “Translator”, “Writer”, “Poet” kabi kasbdagi kishilar darsda ishtirok etishib o'quvchilar bilan suhbatlashishlari mumkin;

– “Allomalar yig'ini” (Thinkers meeting) U.Shekspir, A.Navoiy, R.Burns kabi shoirlar va yozuvchilarni “taklif qilish” mumkin. Bunday paytda ular aytib ketgan hikmatli so'zlardan darsda foydalanish yoshlarni komil inson bo'lib tarbiyalanishiga yordam beradi;

– “Rasmlar so'zlaganda” (When pictures speak) usuli ancha qulay bo'lib, ingliz tilini o'rgatishda, talaba, o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishda yordam beradi, buning uchun mavzuga oid rasmlardan foydalanish lozim;

– Kviz kartochkalari (quiz cards) o'quvchilarning soniga qarab kartochkalar tarqatiladi va hamma talabalar bir vaqtda darsda ishtirok etish imkonini beradi bu esa vaqtni tejaydi.

Ko'rib chiqqanimizdek, har bir innovatsion texnologiya o'ziga xos afzallik jihatlari egadir. Bunday usullarning barchasida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik, o'quvchining ta'lim jarayonidagi faol harakati ko'zda tutiladi. Ingliz tili darslarida innovatsion usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi. Bunday usullar o'quvchida bilimga ishtiyoq uyg'otadi. O'quvchi darslarga puxta hozirlik ko'rishga intiladi. Bu esa o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol sub'yektlariga aylantiradi.

Talabalarning ingliz tilini o'rganish samaradorligini oshirish har tomonlama va har tomonlama yondashuvni talab qiladi. Talabalarning ingliz tilini o'rganishini yaxshilashga yordam beradigan ba'zi asosiy metodologiyalar:

1. Aniq maqsadlar qo'ying: Talabalar bilan aniq va erishish mumkin bo'lgan o'quv maqsadlarini belgilang. Bu ularga nimaga intilayotganini tushunishga yordam beradi va butun o'quv jarayoni davomida motivatsiyani saqlab qoladi.

2. Kommunikativ yondashuv: Haqiqiy muloqot uchun ingliz tilidan foydalanishga urg'u bering. Talabalarga mazmunli kontekstda gapirish, tinglash, o'qish va yozishni mashq qilishlari uchun keng imkoniyatlar yarating.

3. Individuallashtirilgan ta'lim: Har bir talabaning o'ziga xos ta'lim ehtiyojlari va afzalliklari borligini tan oling. O'quv materiallari va usullarini individual kuchli va zaif tomonlariga moslash uchun moslashtiring.

4. Scaffolded Learning: Murakkab til vazifalarini kichikroq, boshqarilishi mumkin bo'lgan bosqichlarga bo'ling. Talabalar til ko'nikmalarini asta-sekin o'stirishda yordam va yo'l-yo'riq ko'rsating.

5. Doimiy amaliyot: Talabalarni sinf ichida va tashqarisida muntazam ravishda ingliz tilini mashq qilishga undash. Uyga vazifa bering, o'quv materiallarini taqdim eting va qo'shimcha amaliyot uchun onlayn resurslarni tavsiya eting.

6. Xatolarni tuzatish: Talabalarning til xatolari haqida konstruktiv fikr bildiring. Ularga xatolarini tushunishga yordam bering va ularni to'g'ri grammatika, lug'at va talaffuzdan foydalanishga yo'naltiring.

7. Tilga boy muhitni rivojlantiring: Talabalarni ingliz tili bilan o'rab oling. Ingliz tilidagi plakatlarni ko'rsating, ingliz tilidagi suhbatlarni rag'batlantiring va ingliz tilidagi kitoblar, filmlar va musiqalardan foydalanish imkonini bering.

8. Haqiqiy baholash: real hayotda tildan foydalanishni aks ettiruvchi turli baholash usullaridan foydalaning. Talabalardan amaliy vaziyatlarda til ko'nikmalarini ko'rsatishni talab qiladigan topshiriqlarni kiriting.

9. Texnologiya integratsiyasi: Til o'rganishni yaxshilash uchun texnologiya vositalari va resurslarini birlashtiring. O'rganishni interaktiv va qiziqarli qilish uchun til o'rganish ilovalari, onlayn platformalar va multimedia resurslaridan foydalaning.

10. Doimiy kasbiy rivojlanish: eng so'nggi o'qitish metodologiyalari va til o'rganish bo'yicha tadqiqotlardan xabardor bo'ling. Seminarlarda, konferentsiyalarda qatnashing va o'qitish amaliyotini takomillashtirish uchun malaka oshirish tadbirlarida qatnashing.

Ushbu metodologiyalarni qo'llash orqali o'qituvchilar talabalarning ingliz tilini o'rganish samaradorligini maksimal darajada oshiradigan qo'llab-quvvatlovchi va qiziqarli o'quv muhitini yaratishi mumkin.

1. John Adams || Analysis of retirement age in different countries of the world. London 2017.
2. —Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora –tadbirlari to'g'risida (PQ-1875-son)||Xalq so'zi gazetasi. 2012yil. 12-dekabr.
3. J. Jalolov . —ingliz tilini o'qitish metodlari|| —O'qituvchi|| nashiryoti Toshkent To'xtasinova, N. R. Q., & Soibjonova, M. T. O. Q. (2022). TAGMA'NO VA PRESUPPOZITSIYA HODISASINING PRAGMATIK TADQIQI (Abdulla Qahhor asarlari misolida). Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(4), 141-146.
4. Тухтасинова, Н. Р. (2021). ИССЛЕДОВАНИЕ ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫХ И ТАГМАНСКИХ СОБЫТИЙ НА РАБОТАХ АБДУЛЛЫ КАХХАР. Экономика и социум, (2-2), 240-244.
5. Yuldashev Tojiddin Abdukarimovich, & Shomurodov Ulug'bek Melikmurodovich. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. Global Scientific Review, 9, 1–4. Retrieved from <http://www.scienticreview.com/index.php/gsr/article/view/70>.